

že ime, i z d a j a t e l j. Kdo je pa to, nam pove na svoji zadnji strani list sam. Če gledamo na vprašanje iz logično-formalnega vidika kavzalnosti, bi moral za škodo odgovarjati samo izdajatelj. Pozitivni zakon nam pa ne daje možnosti, da to stališče praktično izvajamo. Moramo se torej poslužiti določb o. d. z. iz §§ 1301 in 1302. in se odločiti za tezo solidarne odgovornosti pisca, urednika ter izdajatelja. Zavedamo se seveda, da s tem interpretiramo nekaj v zakonsko določbo, na kar zakonodavec ni mislil in v svojem času misliti ni mogel. Kako se pa naj sicer odločimo? Mar naj se naslajamo zgolj na §§ 1293 in 1294?

Če se pa ne bi posluževali omenjenih odredb o. d. z. za razpravljanje odgovornosti vseh soudeležencev, torej vseh funkcionarjev, ki prihajajo v poštev pri podelitvi funkcij v modernem podjetju, bi odprli pot mnogim zlorabam. Če bi v konkretnem primeru smatrali, opirajoč se na kavzalno zvezo med dejanjem in nastalo škodo, za edino odgovornega osebo, ki se sama v časopisu predstavlja kot izdajatelj, bi časopisu prav kmalo padlo na pamet, da izbere za izdajatelja reveža, čigar eksekucija ne bi dala niti 10.— Din.

Rešitev vprašanja leži torej v ekstenzivni interpretaciji zakonskih določb §§ 1301 in 1302 o. d. z. in do gotove mere v uporabi analogije z določbami zak. o tisku.

Sodeči sodnik bo torej stal pred nalogo, da ad — hoc ustvarja pravo in izpolnjuje vrzel v pozitivnem pravu.

Književna poročila.

Dr. Marković Milivoje, *La théorie de l'abus des droits en droit comparé*. Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1936; str. XX + 480; cena?

Pričujoča doktorska teza je, s predgovorom ravnatelja Zavoda za primerjalno pravo v Lyonu, profesorja E. Lamberta, izšla kot 41. zvezek „centralne serije“ „Biblioteke“ imenovanega zavoda. Predmet in vsebina teze zaslužita, da se z njo natančneje spoznamo.

Že v uvodu ugotavlja pisatelj, da je „nujna posledica načela, da je socialnemu življenju pogoj ravnovesje interesov, ta, da se pravice morajo izvrševati tako, da se ravnovesje ne pokvari.“ Izvrševanje pravic torej ne more biti neomejeno; gre le za mejo svobode, za to, kje se začne zloraba, in pa za to, ali sme to mejo določiti samo zakon ali pa naj jo v vsakem poedinem primeru, upoštevajoč vse njegove okoliščine, določi sodnik, ki pri tem sledi misli pravičnosti, ki ni nesprenmenljiva, nego se razvija v samem pravnem prometu. Potem se pisatelj v prvi knjigi na kratko bavi z začetki pojma zlorabe pravice. Že Rimljani so negibke določbe civilnega prava predrli (*bona fides, exceptio doli generalis, actio Pauliana*, „neque malitiis indulgendum est“ itd.); rek „neminem laedit, qui iure suo utitur“ se često razumeva drugače in mnogo širše, kakor je mišljen. Nato pisatelj zasleduje, sledeč lyonski tezi

M. Fathy-ja iz l. 1915., razvoj pojma v muslimanskem pravu, dalje v pruskem Landrechtu in v črnogorskem imovinskem zakoniku.

V prvem delu druge knjige pisatelj dokaj obširno pa tudi kritično očrtava razvoj pojma zlorabe pravic v francoski judikaturi in literaturi. Časovno prednjači sodstvo, veda se trudi najti globlje vzroke sodne prakse. Pri tem se jako cepi. So pisatelji, ki celi teoriji ne dajejo pravice do obstoja, češ da je zajeta v obči teoriji odgovornosti, zabrisuje mejo med pravom in moralo in ograža pravno varnost. Drugi iščejo subjektivne psihološke vzroke, tretji objektivne vzroke smotrnosti. Slednja, mlajša teorija prevladuje. Zlorabo je videti tam, ker se pravica izvršuje sicer v skladu z besedilom zakonskega predpisa, krši pa osnovna načela pravnega reda in povzroča drugemu škodo; pravice se smejo rabiti le socialno, t. j. za oni namen, ki jim ga določa pravni red; zloraba je protisocialna raba pravice, ki je zakonodavec ni zadostno opredelil. Pisatelj ugotavlja, da se po francoski teoriji v pojmu zlorabe pravice dajo razlikovati razni elementi: namen škodovati, nepravilna ali nenavadna raba pravice, pomanjkanje interesa, kršitev ravnovesja, zgrešitev (détournement) socialne funkcije pravice, naglaša pa, da izvzemši prvi to niso določeni kriteriji, zlasti poslednji se mešajo v široko smotrnostno in funkcionalno misel. Sam pritrjuje definiciji, da je zloraba protisocialna raba pravice, ki je zakonodavec ni zadostno opredelil (Cornil, Droit privé).

V drugem delu druge knjige opisuje avtor stanje, ki ga je ustvaril nemški BGB. Ta vsebuje več ali manj točno opredelitev ustaljenih pravic in pravnih odnošajev (zlasti v stvarnem pravu), predvsem na polju obligacijskega prava, kjer gospodarske in socialne potrebe povzročajo česte spremembe, pa se je v izvestnih pogledih zadovoljil z občimi načeli, prepuščajoč in nalagajoč sodniku, da z njih pomočjo ureja poedine primere. Kot obče določbe navaja pisec in se z njimi podrobno bavi § 226 (prepoved šikane), § 138 odst. 1 in § 826 (kršenje dobrih šeg) in §§ 157, 242 (tolmačenje in izpolnjevanje pogodb, kakor zahtevata vera in poštenje z ozirom na prometne šege). Posebne določbe porazdeljuje na razne skupine, slične onim, ki jih navaja za francosko pravo. Ko citira iz BGB konkretne primere uporabe načela, da ni trpeti zlorabe pravic, sega po mojem mnenju nekaterikrat predaleč. Prav tako ne bo prerekati, da daje BGB sodniku jako veliko oblast in svobodo, ko uporablja pojme „dobre šege“, „vera in poštenje“, „pravični preudar“ in sl., toda težko se bo smela na §§ 157 in 242 opirati trditev, da naj sodnik sodi po „pravičnosti, ne pa po striktnem pravu. Vendar bi bilo krivo pisatelja smatrati za čistega pristaša „svobodno pravnega“ pokreta. Na str. 308 in sl. izvaja, da je BGB sodnika napotil, na kaj vse naj se ozira, kadar sodi, in ga s tem opozoril, da tudi socialno in gospodarsko življenje ustvarjata pravila, ki urejajo odnošaje med člani družbe. „Vedno pa je zakon, ki določa, katera teh pravil in v katerih primerih naj sodnik uporablja“. Ni točno govoriti o sodniški oblasti, že celo ne o diskrecionarni: „sodnik drži tehtnico, ne meč“. Razlika je po BGB le, da naj najpravičnejše rešitve ne išče več samo v zakonu, nego po zakonu v stvarnosti življenja. Ne gre več samo za uporabo negibkih norm in za logični mehanizem, ampak okolnosti poedinega primera se morajo preiskati, da se vidi, kako bi moral ravnati nosilec pravice, da njegov čin zasluži pravno zaščito. Zakaj pisatelj iz BGB citira člene, namesto §§, mi ni jasno.

V tretjem delu druge knjige predočuje pisatelj na nekaterih posebno značilnih novejših primerih iz angleškega sodstva razvoj misli o zlorabi pravic v angleškem pravu. Vidi se, da se je angleška praksa v poslednjih desetletjih često morala baviti z vprašanjem in da je jako kolebala. Do ustaljenosti, se zdi, da še ni prišlo.

V tretji knjigi poskuša Marković teorijo zlorabe pravic utemeljiti z gledišča obče teorije prava. Človekov namen je doseči čim popolnejši razvoj svojih „fizičnih in moralnih“ sposobnosti. Za doseg tega namena se razvijajo socialni odnošaji med ljudmi: sodelovanje in tekma; zlasti poslednja zahteva izvestnih pravil. Kolikor je praviloma dana organizovana sankcija, so pravna pravila, je njihova skupnost (objektivno) pravo. Ono dovoljuje članom družbe, da nekaj store ali opuste: (subjektivna) pravica. Delanje poedinca ima redno posledice za druge in s tem za družbo. Pravica je torej moč nosilca, obenem pa socialna funkcija. Zato treba moči odrediti meje, t. j. določiti ji vsebino, kakor je potrebna in mogoča, da se ne pokvari ravnovesje interesov v družbi. Kolikor je pravica ob enem dolžnost (zlasti v obiteljskem pravu), je merilo interes osebe, na katero se pravica nanaša, sicer pa se meje in vsebina določajo po gospodarskih in socialnih vidikih z ozirom na ravnovesje interesov. Zakon navadno ne more dati točnih mej in točne vsebine, on daje sodniku samo smernice; zato je (gl. zg.) zloraba pravice protisocialna raba pravice, ki jo zakon nezadostno opredeljuje. Protisocialna pa je raba takrat, kadar nosilec pravico uporablja drugače, kot zahteva njena prava vsebina. Pri presoji tega vprašanja služijo že navedeni vidiki: namen škodovati, pomanjkanje interesa, izvrševanje zoper dobre šege ali zoper vero in poštenje itd. Sodnik se pri tem ne sme opirati samo na svojo pamet in na svoj čut, sicer bi se izgubila vsa objektivnost in pravna varnost. Uporabljati sme samo pravo, toda pravo ni samo v zakonu, ki je redno nepopoln. Prvotni vir prava je marveč socialno življenje samo; oblikovano pravo (drugotni pravni viri) rado okori in postane negibko, kolektivna zavest in pravni čut pa se sama razvijata. Prav zbog neskladnosti (scission) med pojmovanjem kolektivne vesti in pravnega čuta na eni in med strogo zakonskim pojmovanjem na drugi strani se pojavlja zloraba pravic; teorija zlorabe pravic naj odstrani te vrzeli. S kolektivno vestjo pa pisatelj razume „rezultanto individualnih zavesti, zavest vsakega pravičnega in pametnega človeka“, ki se kaže v tekočih idejah, v rednem delanju poedincev v njihovih medsebojnih nespornih odnošajih.“

Sodobni zakoni v splošnih pravilih izražajo osnovna pravna načela. S tem lajšajo sodniku iskanje one rešitve, ki je najbolj v skladu s pojmom pravice, kakor jo je zamišljal zakonodavec. Sodnik torej ima izvestno svobodo; ta svoboda ni osvoboditev od zakona, vendar daje sodniku veliko moč: on določa meje izvrševanju pravic in s tem njihovo vsebino. Moč se lahko tudi nepravilno uporablja, zato so potrebne kavele: dobra izobrazba, ne samo strogo pravna nego zlasti tudi izobrazba na polju gospodarske politike in sociologije, primeren gmotni položaj, kontrola vrhovnega sodišča, kontrola javnega mnenja. V ti zvezi pisatelj opozarja, da je sodnik, kar se tiče moralnih in umstvenih lastnosti in sposobnosti, večinoma enak povprečnemu članu družbe, podvržen je vplivu idej svojega časa in svoje sredine. Odlikuje ga le poklicno znanje, pridobljeno s šolanjem, opazovanjem in skušnjo. Vrhovna sodišča vrše kontrolo nad presojo pravnih, ne pa stvarnih vprašanj. Ali je ugotovitev zlorabe pravice stvarno ali pravno vprašanje? Pisatelj ugotavlja, da se vedno bolj smatra za pravno in tako da tudi mora biti, kajti ko sodba ugotavlja, da je izvesten čin zlorabe pravice, ker posega v katerega od pojmov, ki izražajo trenutni kolektivni vzor, mora biti celi sodniški zbor z vrhovnim sodiščem na čelu soglasen glede smisla in pomena teh pojmov v konkretnem primeru. — Javno mnenje slednjič je rezultanta velikega števila različnih mnenj o nasprotnih interesih. Tudi tu je sodnik oni, ki mora nepristranski prerešeti ta mnenja, da najde oni obči interes, ki je vzvišen nad pred-

sodki in nad zasebnimi, pa tudi nad interesi poedinih socialnih skupin, ki so prizadete v borbi za pravico.

Markovićevo delo po vsebini, po obdelavi snovi pa tudi po kritičnosti, samostalnosti in zaokroženosti zaključkov jako presega povprečne teze in kaže mladega pisatelja kot nenavadno zrelega pravnika. Tudi kdor se ne bo strinjal z vsako trditvijo, mu bo moral priznati veliko pravno izobrazbo, jasno in določno izražanje, mnogostransko obdelavo postavljenih naloge, in z velikim pridom bo prečital knjigo, ki je pisana jako lahko razumljivo. Pisatelj se ni podrobneje bavil z drugimi pozitivnimi pravnimi viri v naši kraljevini kot s črnogorskim imovinskim zakonikom in zlasti tudi ne s predhodnim načrtom novega o. drž. zakonika. Ker v predgovoru sam navaja tudi druge domače zakone in predhodni načrt in izraža željo, da bi s svojim delom pripomogel označiti, kaj bi de lege ferenda mi v Jugoslaviji mogli pridobiti iz studija teorije zlorabe pravic, treba misliti, da sta mu vodja zavoda, na katerem je napisal tezo, in pač tudi obseg knjige naložila okvir. Želeti je, da bi, čeprav v manjšem obsegu, svoje delo popolnil s studijo o naših pozitivnih zakonskih določbah in o naši judikaturi. Marsikaj zanimivega bi morda našel in s sistematsko obdelavo bi se pokazalo, ali in v katerih pravicah se razlikujemo od zapadnih koncepcij, zlasti pa, ali in kje nam bi kazalo opustiti svoje stališče v prid zapadnim naziranjem ali pa ohraniti ga navzlic drugačnim naziranjem na zapadu, všteveši seveda Nemčijo.

M. š.

Dr. Mirković Mijo: Industrijska politika. Beograd 1936. Geca Kon a. d. XII + 525 strani.

Namen te najnovejše, po redu šeste knjige dr. Mirkovića je, kakor pravi v uvodu, da „kod misaonih ljudi dobre volje izazove razmišljanje o problematiki ekonomske i kulturne egzistencije naše socialne zajednice, razmišljanje in — delanje.“ Ker je torej spis namenjen najširšim razumniškim krogom, ga po avtorjevi intenciji ne smemo ocenjati v prvi vrsti kot strokovno-znanstveni prinos h gospodarsko-politični literaturi, ki bi jo hotel metodično ali po svojih rezultatih obogatiti z nečim novim, pa tudi ne kot običajen učbenik, dasi je nastal spis na znanstveni podlagi in iz predavanj na subotiški juridični fakulteti. Zavaljo tega se tičejo naslednje vrstice bolj didaktične vrednosti te publikacije. Razmišljanje in delovanje more monografija te vrste vzbuditi v krogih, ki se nanje obrača, kolikor ji uspe, navezujoč na njih občo izobrazbo, da na podlagi poznavanja industrijskega obratovanja in izsledkov teoretične vede o gospodarstvu ter ob upoštevanju obstoječih razmer in namer pravilno oceni dejanska industrijsko-politična prizadevanja ter tako na sploh kakor in concretis kolikor mogoče jasno pokaže možnosti, nujnosti, ovire, skladja in neskladja, verjetnosti in meje, ki mora ž njimi računati javna oblast na tem področju svojega udejstvovanja.

Oceni razmer in načinom njih nastanka posveča avtor dosti pozornosti, najprej v splošnem v uvodnih poglavjih: razvoj moderne industrije, razne stopnje industrializacije, industrija in pravni red, intermitentno pa tudi v mnogih nadaljnjih izvajanjih in še posebej v četrtem delu, ki v njem obravnava povojno industrijsko politiko Združenih držav, Vel. Britanije, Francije, Nemčije, Italije in Jugoslavije. Da ta ocena razmer in namer na razmeroma omejenem prostoru ne more iti daleko preko sumaričnosti, je samoumevno. Vidi se, da ima dr. Mirković vajeno oko za odkrivanje gospodarsko-politične problematičnosti in da jo zna v nekaj malo magistrálnih potezah pojasniti; želeti bi bilo, da bi bila ta pojasnila vprav iz didaktičnih razlogov nekoliko obširnejša, sicer je nevarnost, da jih čitatelj, ki materije ni vajen, zaradi

skrčeno kratke formulacije prezre. Drugi del v prejšnjem odstavku omenjenega postulata zahteva od čitatelja precej teoretsko-gospodarskega znanja; avtor je daljši razbor v tej smeri nadomestil s krajšimi opombami na pripravnih mestih.

Strokovni spis o industrijski politiki, ki je namenjen tudi strokovno le malo orientiranim čitateljem, se težko izogne neki neugodnosti, da namreč pri njih ne sme predpostavljati primerno širokega poznavanja industrijskega obratovanja in najvažnejših pogojev (činiteljev) industrijskega gospodarstva. Tej okolnosti je pripisati, da je odmeril avtor velik del spisa (str. 79—211) popisovanju osnovnih elementov in dejstev industrijskega gospodarstva (poglavja: industrijsko podjetje, oblike ind. podjetja, razlogi industrijske koncentracije, proces koncentracije v nekaterih državah, ekonomska dejstva koncentracije, vloga naravnega bogastva, topografska razmestitev industrije, kapital v industriji, o finančnem kapitalu). Povsem popisne narave sta tudi poglavji o industrijskem podjetniku in o delavskem vprašanju (str. 211 do 237). Zdi se mi, da bi se mogli ti popisi vsaj za tretjino skrócić, s čimer bi se pridobilo mesta za razmotrivanja o kompleksih zelo perečih pa tudi dokaj zavozlanih industrijsko-političnih vprašanj, ki povzročajo ravno sedanji državi ne malo skrbi, n. pr. o pribavi finančnih sredstev, o vzdrževanju rentabilnosti z valutnotehničnimi manipulacijami, o kontroli in načrtnem usmerjevanju investičnih kapitalov, o substituciji naravnih in uvoženih surovinskih snovi z umetnimi in avtarkično pridobljenimi, o decentralizaciji stanišč, o gospodarsko-politični uporabi kartelnih organizacij od strani države i. dr. S tem bi postal tudi naslov knjige bolj upravičen kot spisa o prizadevanju javne oblasti, izoblikovati določeno strukturo in razvojno stopnjo svojega industrijskega gospodarstva. Kajti kar nudi v tem oziru § 6 (str. 65—79), kjer obravnava tudi stvari, ki so po recenzentovem mnenju na tem mestu odvišne, je nekoliko premalo; največ gospodarsko-političnega razbora je še v četrtem delu knjige, ki podaja industrijsko politiko poslednjih dveh desetletij, pa tudi iz njega bi izločil vse, kar je čisto socialno-političnega, kakor tudi izvajanja o razdelitvi narodnega dohodka, o laburističnem programu i. sl.

Na tej točki kaže prenehati z nadaljnim naštevanjem želja, kajti vprašanje, kaj vse spada v te vrste knjigo, ki zasleduje predvsem didaktične in informativne namene, in kaj ne ter v kakšnem razmerju, je dosti sporna stvar, kakor je tudi sporno, ali bi iz istega razloga ne bilo boljše, razporediti tvarino manj po vnanjih tehničnih in organizatoričnih znakih in bolj po ekonomskih (produkcija-potrošnja, produktivnost - rentabilnost, tvorjenje industrijskih cen, oblikovanje troškovne strukture i. pod.). S tem ne bodi rečeno, da avtor takih kategorij ne upošteva, le da jih razkazuje sporadično in nesovisno.

Če stavimo vеди o gospodarski politiki zares znanstvene zahteve, moramo ugotoviti, da srednjeevropska književnost ni bogata vzornih spisov o industrijski politiki; kaj težko bo najti knjigo, ki bi bila vzorna. V znanstvenem pogledu je dospela samo veda o trgovinski politiki v zadnjih par desetletjih na visoko razvojno stopnjo, veda o gospodarski politiki vobče in še posebej o industrijski politiki pa nikakor ne more zadovoljevati. Knjige, tudi najboljše, ki obravnavajo industrijsko politiko, so ali pretirano enostransko orientirane ali pa so — in to po prevesni večini — nekakšni zbirni organično slabo povezanih razmotrivanj o disparatnih stvareh, zgodovinskih, filozofskih, tehničnih, obratovalno-organizatoričnih, gospodarsko teoretičnih i. dr. Mirkovičev spis pomeni v tem oziru v oblih svojih obrisih pa tudi v mnogih detajlih prav razveseljiv napredek. Po načinu svojega razpravljanja in gledanja se približuje bolj angleški kakor srednjeevropski metodi, ki v

njej tako zelo dominira nemška smer. Nikakor torej ne gre za knjigo, ki podaja staro stvarino v malo drugače kombiniranem razporedu.

Napredek pomenja Mirkovičeva knjiga še zavoljo tega, ker se ne omejuje na razbiranje industrijsko-političnega dogajanja v lastni državi, kakor skoraj vsi podobni spisi, marveč obravnava v široki razgledanosti predmet s sintetičnim upoštevanjem vseh glavnih evropskih in svetovno-gospodarskih razvojnih nagibnosti in njih medsebojnih zveznosti in še posebej v posebnih poglavjih kaže industrijsko-politične pravce v glavnih evropskih industrijskih državah. Zelo instruktivno je poglavje o industrijski politiki Jugoslavije; avtor jo presoja precej pesimistično; po recenzentovem mnenju po pravici.

V podrobnosti se avtor v knjigi naznačenega obsega kajpak ni mogel spuščati, ravno tako ne v analitično razbiranje stanj in nagibnosti raz zrelišče teoretične gospodarske vede in z njenimi metodami; zaradi tega močno prevladuje deskriptivnost in pripovedovalno prikazovanje. Ker upošteva po vsej pravici tudi činitelje, ki so z industrijsko politiko v najtesnejši zvezi, n. pr. politične pravce, demografično razčlenjenost prebivalstva, populacionistična stanja, socialne razmere, psihologično konstitucijo narodov i. pod., in ki sicer niso predmet gospodarske vede, ki mora pa ž njimi gospodarski politik zelo brižljivo računati, je umevno, da mora naznačevati problematiko s kratkimi stavki in da ne utegne na široko utemeljevati svojih mnenj. Najbrž je pripisati tej prekratki formulaciji, da recenzent ne more pritrditi nekaterim avtorjevim mnenjem. Obravnavanje teh točk pa sodi v gospodarsko strokovno glasilo.

Knjiga je vsega priporočila vredna, prav posebej priporočam njen študij svojim univerzitetnim slušateljem. A. Ogris.

Schmitt Carl, Légalité, Légitimité. Paris. 1936.

Legitimizem v ožjem smislu je ena izmed vrst monarhizma. Njega bistvo je v tem, da se monarhizem utemeljuje teokratično ali avtokratično brez kakršnekoli demokratične investiture. Monarh ostane za legitimiste zakoniti suveren tudi v prognanstvu. V širšem smislu pomeni legitimizem tak odnos do obstoječega državnega ustroja, ki se, v razliki od legalnosti, ne zadovoljuje s formalno izvršitvijo prisilnih dolžnosti, temveč se označuje poleg tega še z udanostjo temu ustroju. V tem smislu je klical že apostelj Pavel: *subditi estote non solum propter iram, sed et propter conscientiam* (Ad Romanos, XIII, 5), V tisti klasični teoriji ustavne države, ki sedaj izgineva, kakor se zdi, za problem legitimizma ni bilo mesta. In to je povsem umljivo! Omenjena teorija je nastala v boju zoper suprematijo tzv. absolutne države. Njeno osnovno jedro je sistem subjektivnih pravic osebnosti, *l'individu contre l'Etat*. Šele novejši državoslovci so jeli kritizirati ali celo, sledeč Duguitu zanikati ta sistem. Temu sistemu zoperstavljajo nauk o javnih „funkcijah“ in dolžnostih. In v zvezi s tem je tudi problematika legitimizma postala zopet aktualna.

Stara, še srednjeveška tradicija je razlikovala dvoje javnih dolžnosti, — pokoravanje in vernost *obsequium et fides*. Prva dolžnost je zunanja in formalna, *ad poenam*, druga pa je intimna in moralna, *ad culpam*. Na prvi temelji legalnost, na drugi moralnost. Tzv. *acquéreurs des biens nationaux*, ki so za časa francoske revolucije kupili od države zemljišča emigrantov, so si pridobili legalni naslov lastnine. Toda s stališča svetovnega nazora restavracije niso imeli legitimističnega naslova. Marsikateri od njih so že za časa Napoleona prostovoljno ponudili emigrantom, ki so se vrnili v Francijo, delno odškodnino za njih zemljišča. V dobi francoske restavracije se je zgolj formalno pokoravanje prebivalstva oblastvom smatralo kot nezadostno. Razen legalnosti so zahtevali od njega še legitimno udanost dinastiji in režimu. Po julijski

revoluciji, ki je dala „kralju barikad“ Ludoviku-Filipu legalni, ne pa legitimni naslov, izgineva legitimnost hkrati z romantizmom. In legalnost je dobila nato značaj juridičnega pozitivizma. Ta pozitivizem je dosegel svoj višek v nemški formalno-juridični šoli, ki je trdila: *ius, ius et nihil plus* ter je s tem zavračala vse „meta-juridično“. Ko so se po svetovni vojni pojavili „avtoritarni režimi“, zasnovani na „integraciji“ prebivalstva in „totalitarni“ ideji, pa ni legitimnost samo zopet oživela, temveč je celo nekako odrinila legalnost. K temu so še „vakacije legalnosti“ postale eno izmed gesel novejših socialistov. Analizi legalnosti in legitimnosti v modernem pomenu je posvetil posebno monografijo prof. Carl Schmitt.

Carl Schmitt je eden najzanimivejših sodobnih državoslovcev. Ni se pridružil niti formalno-juridični šoli Labanda in Jellineka, ki sta po Krablejevem izrazu odvzela državi vitamine, niti normativizmu Kelsena, ki med sedanjo krizo in kaosom še zmeraj mirne duše istoveti državo in pravo (gl. njegovo *Reine Rechtslehre*, 1934), niti metafizičnemu „univerzalizmu“ nauka Othmarja Spanna o „istiniti državi“, niti sociologizmu Duguita. Ideje Schmitta imajo marsikaj sličnega s smerjo, ki jo zastopa Koelbreuter, in s Smendovo „integracijsko“ teorijo. In vendar ostane samonikel, s svojimi lastnimi problemi in lastnimi odgovori nanje. Po svetovni vojni je vzbudil pozornost, ker je uvedel v državoslovje cel niz meta-juridičnih motivov, ideoloških in političnih, ter s konkretnim naukom o državi nadomestil tisto, kar je zaničevalno imenoval „die leere Allgemeinheit und die allgemeine Leere“ (*Was bedeutet der Streit um den Rechtsstaat? Z. für die gesamte Staatswiss.* 95. Bd., II. Heft, 1935, str. 195).

Po vojni se je pojavilo vnovič zanimanje do romantizma. Tudi v tem ima Schmitt svoj delež. V razliko od Bonnecasa, ki se bavi z juridičnim romantizmom (*Science du droit et Romantisme*, 1928), je posvetil svojo pozornost političnemu romantizmu (*Politische Romantik*, 1919, druga izdaja l. 1925). V razliko od Eichendorffove formule: „subjektivizirani protestantizem“, se njegova opredelba romantizma glasi: „subjektivizirani okazionalizem“. L. 1921. je objavil monografijo o diktaturi. Tu je zopet poklical k življenju star. napol pozabljeni pojem „komisije“ in „komisariata“ in je izvedel razliko med normo in odločbo (*Entscheidung*). L. 1922. je izšlo njegovo delo *Politische Theologie* (druga izdaja l. 1934.). Tu dokazuje, da so „vsí točni pojmi sodobnega nauka o državi v bistvu sekularizirani teološki pojmi“. Seznanja čitatelje z malo znanim španskim pisateljem Donaso Cortesom, ki je obravnaval vprašanje o prehodu od padca monarhične avtoritete preko vladanja buržuazije, ki se ukvarja z diskusijo (una clasa discutidora), k diktaturi. Poglobljajoč svojo antitezo med normo in odločbo, prihaja avtor k teoriji „decionizma“. V knjigi: *Die geschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus* (1925; druga izdaja l. 1926) stavlja Schmitt nasproti parlamentarni demokraciji, ki temelji na javni diskusiji in na formalnem ravnotežju, demokracijo mas (*Massendemokratie*) z njenimi dinamičnimi simboli in miti. V knjigi *Begriff des Politischen* (1927), ki je imela velikanski uspeh, trdi Schmitt, da se politika v razliko od vede, umetnosti, etike, prava in ekonomije ne gradi na nasprotju med resnico in lažjo, lepoto in grdobo, med dobrim in zlom, med pravičnostjo in nepravičnostjo, med koristjo in škodo, temveč se gradi na nasprotju med prijateljem in sovražnikom (*Freund und Feind*). V knjigi *der Hüter der Verfassung* (1931) kritizira Schmitt strukturo Weimarske Nemčije, te „pluralistične strankarske države“, ki se označuje s pluralizmom, polikracijo in federalizmom. Edino oporišče vidi avtor v diktatorskih možnostih, ki jih je Weimarska ustava prepuščala državnemu predsedniku.

Vse omenjene ideje so bile kongenialne Hitlerjevemu gibanju. Zato ni čuda, da je dobil Schmitt po zmagi nacionalnih socialistov v Nemčiji stolico na Berlinski univerzi, stal na čelu občne državne skupine nemških profesorjev pravnih fakultet ter prevzel uredništvo centralnega glasila nemških juristov: Deutsche Juristen-Zeitung. Postal je juridični ideolog hitlerizma, čigar filozofijo je skušal oblikovati v knjigi: Staat, Bewegung, Volk (1935), ki je izšla kot prvi snopič nove izdaje: „Der deutsche Staat der Gegenwart“ (primerjaj naše poročilo o tej knjigi v „Arhivu za pravne nauke“, 1934, marec).

Za ideje Carla Schmitta se je pojavilo zanimanje tudi v Franciji. O tem priča francoski prevod njegove knjige o legalnosti in legitimnosti, ki je izšel l. 1936, dočim je nemški izvirnik bil objavljen že l. 1932, tik pred Hitlerjevim prevratom. Predgovor k temu prevodu je napisal Schmittov francoski častilec William Gueydon de Roussel. V tem predgovoru obsoja mladi francoski avtor politične „fikcije“ prejšnjih juristov in povečuje nove simbole, ki jih je ustvarilo življenje, ne šola. Označuje fikcijo, legalnost, anonimnost kot faktorje smrti za narod (str. 17) in povečuje Schmitta za to, ker le-ta ostro loči „legitimnost, ki izvira iz realnega razmerja, in legalnost, ki dopušča pridobitev in umetno ohranitev oblasti, katere izvor temelji v fikciji“ (str. 25). In predgovor Francoza zveneva v upanje, da „se vstajenje prava prične po poslovilnem govoru nad grobom legalnosti“ (str. 34).

V svojem delu razlikuje Schmitt te-le državne tipe: zakonodajni, jurisdikcijski, vladni in upravni. Zakonodajna država se označuje s premočjo pravne norme nad vladinimi akti. V jurisdikcijski državi vrhovni arbiter ni zakonodavec, temveč sodnik. V vladni državi odloča osebna volja državnega poglavarja. In končno v upravni državi ne upravljajo ne norme, ne ljudje, temveč se stvari upravljajo same sebe. Zakonodajna država se opira na legalnost, jurisdikcijska, vladna in upravna pa na legitimnost. Ustavna država 19. stoletja je dobila značaj fejalne države: „legalnost to je vse; država to je zakon, zakon to je država.“ (Str. 61.). Pod vplivom demokracije je pojem zakona izgubil svojo materialno namero in je pomenil isto kot formalno pravilna izjava volje vsakokratne večine: *lex est, quod populus iubet* (str. 69). „51% volilnih glasov ustanavlja parlamentsko večino, 51% glasov v parlamentu ustvarja pravico legalnosti, in končno 51% pri izglasovanju zaupnice posvečuje legalnost parlamentarne vlade.“ (Str. 73). Tako nastaja „Supralegalni primat“ (str. 79). Njegovi nositelji dobivajo znatno politično premijo in, kar je zlasti važno, posebna pooblastila, ki so zvezana z njih izrednim položajem in ji dajejo možnost razračunavanja z nasprotniki po načelu: *beatus posidens* (str. 84, 85).

Weimarska ustava je predvidevala troje vrst izrednih zakonodavcev: *ratione materiae*, *ratione supremietatis* in *ratione necessitatis*: državni zbor je z dvetretjinsko večino lahko spreminjal ustavo; narod je imel pravico iniciative in referendum; državni predsednik se je lahko posluževal izrednih pooblastil. Vse to je pretvarjalo nemški parlament v pozornico pluralističnega sistema, ki se je izkazal kot ponesrečen (str. 90). In tedaj se je Nemčija pričela postopoma pretvarjati v kombinacijo upravne in jurisdikcijske države, čija legitimnost se je čim dalje, tem več nagibala k „plebiscitarni demokratični legitimnosti“, ki se ustvarja z „ljudsko decizijo“ (*Volksentscheid*). (Str. 95). Taka legitimnost je postala edini vir priznane avtoritete. (Str. 94). To pa vodi k nadomestitvi pluralne države s totalitarno, za katero velja formula Sieyès'a: „avtoriteta od zgoraj, zaupanje od zdolaj“. V soglasju s tem je vprašanje revizije Weimarske ustave pomenilo alternativo „ali upoštevati bistvena svojstva in žive moči nemškega na-

roda ali pa ostati pri absolutni nevtralnosti in ohraniti fikcijo enakih možnosti za vse, brez razlike osebnosti, smotra in gibala." (Str. 104).

Vse to je bilo zapisano v juliju leta 1952. V prihodnjem letu pa je Nemčija, kakor pravijo Francozi, „izšla iz legalnosti“ in postala legitimna napram Hitlerju.

Evgen Špektorski.

Dr. Bilimović Aleksander: Das Kartellrecht Jugoslawiens. Zeitschrift für Osteuropäisches Recht, Berlin, N. F. 5. Jahrgang, Heft 2. Str. 67—80.

Dr. Bertold Eisner: Das Eherecht im jugoslawischen Vorentwurf und im tschechoslowakischen Entwurf eines bürgerlichen Gesetzbuches. Posebni odtis iz Spomenice za Dolenca, Kreka, Kušēja in Škerlja ob šestdesetletnici njih rojstva. Ljubljana, 1936. Str. 75.

Dr. Kukman V.: Uredba o občinskih uslužbencih. Dodatek: Uredba o činu strokovnih šol nasproti srednji šoli in fakultetam. Priredil z uvodom, pojasnili in stvarnim kazalom — Zakoni in uredbe: L. zvezek. Tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani. 1936. Str. 147. Din 24.

Dr. Kukman Vladimir: Zbirka obrazcev po uredbi o občinskih uslužbencih in statutih po § 90 zakona o občinah. Tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani. 1934. Str. 54.

Sbornik věd právních a státních. Ročník XXXVI. Sešit 1—2. 1936. Praga. Str. 194.

Staubs Kommentar zum Allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. Ausgabe für Österreich. II. Band. 8. und 9. Lieferung. Čl. 342—348. Str. 449—576. Dunaj. Manz. 1936.

Clanki in razprave v pravniških časopisih. Arhiv L, br. 1—2: Tasić Dj.: O Enciklopediji prava Taranovskog. Dolenc M.: O proterivanju i konfinaciji u kaznenom pravu. Lazarević A.: Novije ideje u naslednjo pravu. Mirković Dj.: Priroda odnosa koji vezuje organe za zajednicu kojoj pripadaju sa gledišta neorganskog shvatanja, učenja o samostalnom posredniku i teorije pretstavljanja. Djordjević J.: Savremena francuska demokratija. Pantelić D.: Postanak i prestanak čovečje pravne ličnosti. Vesel J.: O valjanosti generalnog punomoćstva s obzirom na propise našeg građanskog i procesualnog prava. Goljas J.: Medjunarodna javna pomoć u Jugoslaviji. Stjepanović N.: Slučajevi retroaktivnosti administrativnog akta u vezi sa pravnim položajem državnih službenika. Bartoš M.: Državni intervencionizam u tražbenim odnosima. Ilić M.: Pripadaju li dnevnicke narodnim poslanicima izdatim sudu? Novaković M.: Nova konvencija o moreuzima. Todorović M.: § 59 Zak. o činovnicima. Denković D.: Dnevničarska nagrada i postavljenje za pripravnika. Popović S.: Periodska povišica je jedna vrsta napredovanja. — **Branič br. 7—8:** Jossierand L.: Dirigovani ugovor. Vesel J.: Izbrani sud za novinare. Koštunica J.: Tužba na naknadu štete iz § 78 Zak. o činovničkim službenicima. Mijušković J.: O nadležnosti proglašenja pismenih izjava poslednje volje po novom Np. Joksić S.: Da li se zemlja u selu može tražiti za kuću u varoši a da ne bude povrđen propis § 471 gsp. Stjepanović N.: Saglasnost Glavne kontrole. Petrović B.: Krivična odgovornost saučesnika u Krivičnim delima koja izvrše deca s obzirom na Kz. Jugoslavije. Stjepin N.: Prigovor u postupku zbog smetanja poseda i izvršnost konačnog zaključka. Polovin M.: Da li država ima prečutnu zakonsku zalogu na depozit dobiven ranijom prodajom imanja poreskog dužnika, § 146 zak. o neposr. porezima. Stanišić M.: O pitanju podnošenja prijava prava vlasništva u ispravnom zemljiškoknjižnom postupku po ugovorima kada prenos nije izvršen tapijom i o učinku ovakvih prijava. — **Policija br. 15—16:** Gavrilović R.: Njegovo Veličanstvo Kralj Petar II. Arandjelović D.: Obavezno osiguranje za štetu prouzrokovanu automobilima. Katurić J.: Može li privatni učesnik postati supsidijarni tužilac u postupku pred sreskim sudom. Kulaš J.: Uloga sudije u krivičnom pravu. Kecojević S.: Istražni zatvor. Parmalle

M.: ženski kriminalitet. Ocokoljić N.: Redovni opštinski izbori. Jakovljević A.: Savremena opština. Petrović V.: Materijalna istina i svedoci pomenuti u §§ 168 i 169 Kp. Mirković Lj.: Zabrana naziva radnje po § 128 Zak. o radnj. i § 2 Zak. o suzb. nelegalne utakmice. — **Pravni pregled br. 5:** Maširević B.: O radu pravnik za pravni poredak. Šid A. i Stolišić A.: Nekoliko primedaba k postupku po tužbama zbog smetanja poseda novog Gpp-a. Savić A.: Molbu za zabeležku parnice treba podneti posebnom molbom zemljiško-knjižnom sudu. Rauš A.: Može li filiala d. d. biti parnična stranka. — **Pravosudje br. 7 i 8.** Urošević L.: Predosnova Gradjanskog zakonika za Kraljevinu Jugoslaviju. Knežević D.: Oko izmena nekih odredaba u Zakonu o sudskom postupku u gradjanskim parnicama. Tomović B.: O nasledjivanju vanbračnih srodnika u Crnoj Gori, s pogledom na predosnovu novog Gradj. zakonika. Djukić M.: Obaveza plaćanja taksa i siromaško pravo u izvršnom postupku. Solovjev M.: O poništenju ugovora o usvojenju. Stanoš I.: O diobi nekretnina. Lucianović M.: O potrebi olakšica pri provadjanju diobe seljačkih zajednica. Stanojević D.: Primena i tumačenje propisa § 641 br. 3 Grpp. Bibica V.: Vrijednost predmeta spora i advokatske nagrade. Berdović V.: Branilac postavljen po službenoj dužnosti i branilac kao zastupnik siromašnih. Vagner E.: Laka tjelesna povreda iz § 180 Kz. Potočki S.: Nezapažena redakcijska greška kod § 525 Kz. Jelić R.: Kriivična dela po predlogu. Petrović B.: Glavni principi opšteg dela predloga zakona o istupima (§ 1—60) od 22. X. 1955 god. Branković S.: O delokrugu sudijskih pomoćnika. Čulinović F.: Novi rumunski Kazneni zakon.

Razne vesti.

Jubilej dr. Eda Lovrića. Bratsko „Pravničko društvo“ v Zagrebu je izbralo na redni letni skupščini dne 28. maja 1956 svojega predsednika, red. univ. profesorja dr. Eda Lovrića za svojega častnega člana. Zunanji povod je bil pač ta, da je bil imenovani tistega dne nekoliko tednov pred sedemdesetletnico svojega življenja (roj. dne 30. junija 1866 v Crikvenici); notranji, pač važnejši, pa so bile njegove velike zasluge za pravoznanstvo med Hrvati. Dolgo vrsto let, 53 kot profesor, še prej pa nekoliko let kot privatni docent in suplent, že predava cerkveno pravo na univerzi. Bil je večkrat dekan juridične fakultete, eno leto rektor. Kot pravniški pisatelj se udejstvuje že štiri decenije, hrvaško ženitbeno pravo je prikazal zunanjemu svetu v Leske-Löwenfeldovi zbirki. Skoraj vsa generacija sedajšnjih pravnikov je izšla iz dobe njegovega akademskega delovanja in izpred pravnozgodovinske izpraševalne komisije, ki ji je bil jubilent dolgoletni član, zadnja leta pa predsednik. Petnajst let je že urednik pravniškega glasila „Mjesečnik“, odbornik pravniškega društva v Zagrebu je bil od l. 1909 do 1952, ko je postal društveni predsednik. Na skupščini se je ugotovilo, da pričakuje svojo sedemdesetletnico v polnem telesnem in duševnem zdravju. Ko se je odbor našega društva Pravnika prvič po počitnicah zestal k seji 18. sept. t. l. je jubilent svojih sedemdeset let življenja že prekoračil, a izbor za častnega člana ni mogel ostati neopažen. Sklenjeno je bilo, da se pošljejo jubilantu pismene čestitke. Uredništvo Slovenskega Pravnika pa smatra za svojo dolžnost, da to sporoči svojim cenjenim čitateljem.

Osebnosti. Iz sodne službe: Premeščena sta sodnika Eržen Valentin na Brdo in Goluh Ciril v Krško. — Premeščeni so sreski podnačelniki: dr. Tomšič Josip v Krško, Dev Bogomir v Litijo, Vidmar Vinko v Novomesto, dr. Mlinar-Cigale Fran v Gornji grad. Za političnoupavnega sekretarja v Brežicah je postavljen Lazar Josip. — Upokojen je predsednik upavnega sodišča dr. Bedeković Janko. — Umrli je javni beležnik Koder Anton.